

دورنمای توسعه میادین نفت و گاز عراق

بررسی مناقصه‌های
اخیر میادین
هیدروکربوری
در عراق

رشد متوسط سالانه، بیشترین افزایش در حجم ذخایر نفتی خود را داشته‌اند.

در سال‌های پایانی حاکمیت رژیم بعث در عراق، تولید نفت این کشور با محدودیت‌هایی از طرف سازمان ملل مواجه شده بود، لذا از سال‌ها پیش از سقوط رژیم بعث، صنعت نفت این کشور با رکودی فراگیر مواجه گردیده بود که این مشکلات پس از تهاجم نظامی آمریکا به این کشور تشدید شد. مهاجرت بسیاری از کارشناسان و متخصصان حوزه نفت و گاز عراق به خارج از کشور، اختلافات دولت مرکزی عراق با دولت خودمختار ناحیه کردستان، امنیت متزلزل حاکم بر کشور، قدیمی و مستهلک شدن بسیاری از تأسیسات تولید و بهره‌برداری، افت تولید از میادین توسعه یافته به دلیل عدم برنامه‌ریزی مناسب و اجرای برنامه‌های ازدیاد برداشت و غیره، همه و همه سبب گردیدند که عراق نتواند

علی خواجوی

اداره کل برنامه ریزی استراتژیک - معاونت برنامه‌ریزی وزارت نفت

مقدمه:

کشور عراق با در اختیار داشتن ۱۱۵ میلیارد بشکه نفت قابل برداشت در پایان سال ۲۰۰۸، سومین دارنده ذخایر نفتی جهان می‌باشد. این در حالی است که بخش زیادی از کشور عراق تا کنون مورد ارزیابی‌های اکتشافی قرار نگرفته است و انتظار می‌رود با انجام فعالیت‌های اکتشافی مجدد و با استفاده از فناوری‌های نوین، حجم ذخایر هیدروکربوری این کشور که در طول ۲۲ سال گذشته تغییر محسوسی نکرده است، افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا کند. طی این مدت از میان کشورهای خاورمیانه قطر، یمن، عربستان سعودی و ایران به ترتیب با ۹، ۵/۴، ۱/۲، ۱/۹ درصد

جدول ۲. مشخصات میادین نفتی عرضه شده در مناقصه اول

ردیف	نام میدان	حجم ذخایر
۱	رومیله	۱۷
۲	قرنه غربی، فاز ۱	۸/۷
۳	کرکوک	۸/۶
۴	زوبیر	۴
۵	گروه میسان	۲/۵
۶	بای حسن	۲/۳
	مجموع	۴۳/۱

واحد: میلیارد بشکه منبع: EIA

اکسون موبیل آمریکا، آراداهس آمریکا، ماراتن آمریکا، اکسیدنتال پترولیوم آمریکا، اینپکس ژاپن، ژاپکس ژاپن، میتسوبیسی ژاپن، نیون اوایل ژاپن، گازپروم روسیه، لوک اوایل روسیه، بی.اچ.پی بیلتون استرالیا-انگلیس، بی.پی انگلیس، رویال داچ شل هلند-انگلیس، CNOOC چین، CNPC چین، سینوکم چین، سینوپک چین، ONGC هند، وودساید پترولیوم استرالیا، انی ایتالیا، کوگس کره جنوبی، مرسک دانمارک، نکسن کانادا، پرتامینا اندونزی، پتروناس مالزی، رپسول اسپانیا، استات اوایل هیدرو نروژ، توتال فرانسه، ترکیش پترولیوم ترکیه (TAPO).

- حضور متنوع شرکت‌های نفتی از کشورهای مختلف از طرفی و ایستادگی مقامات عراقی بر موضوعی سخت‌گیرانه برای واگذاری مناقصات از طرف دیگر، دلیلی قانع‌کننده برای دولت عراق مهیا نموده است تا بتواند به متخصصان و افکار عمومی کشور خود، ثابت نماید این مناقصات در جهت حداکثر نمودن منافع ملی عراق بوده است و نه تأمین منافع اقتصادی و سیاسی کشورها و یا قدرت‌هایی خاص.

- حضور فعالانه چین با ۴ شرکت، این کشور را در رتبه اول مشارکت در این مناقصه قرار داده است. آمریکا با سه شرکت و روسیه و ایتالیا هر کدام با دو شرکت در مراتب بعدی قرار داشتند. سایر

طی این مدت، جایگاهی متناسب با منابع و ذخایر خود را در بازارهای جهانی نفت و گاز، کسب نماید.

از ابتدای سال ۲۰۰۹ و با تثبیت نسبی دولت مرکزی، وزارت نفت عراق عزم کرده است تا با سامان دادن دوباره به فعالیت‌های شرکت‌های دولتی نفت عراق و استفاده از مدیریت، سرمایه و تکنولوژی شرکت‌های خارجی جایگاه صنعت نفت عراق را در جهان بهبود بخشیده و بدین طریق وضعیت اقتصادی و سیاسی عراق را نیز ارتقاء بخشد. در همین راستا دو مناقصه تا کنون از طرف وزارت نفت عراق برای توسعه میادین هیدروکربوری برنامه‌ریزی و اعلام شده است که در ادامه به جزئیات، نحوه برگزاری و نتایج حاصل از آن پرداخته شده است.

الف) نکاتی پیرامون دور نخست مناقصه

- دور نخست مناقصه میادین هیدروکربوری عراق در تاریخ ۳۰ ژانویه ۲۰۰۹ در شهر بغداد برگزار گردید. در این دور از مناقصه، ۳۲ شرکت از ۱۹ کشور جهان برای حضور از طرف دولت عراق تأیید اولیه شده بودند، که میان آن‌ها ۲۲ شرکت از ۱۵ کشور در روز برگزاری مناقصه، حاضر به رقابت با یکدیگر شدند.

- در دور نخست، ۶ میدان نفتی با ذخیره‌ای بالغ بر ۴۳ میلیارد بشکه نفت خام درجا و ۲ میدان گازی با ذخیره‌ای معادل ۵/۴ تریلیارد متر مکعب (TCM) به مناقصه‌گذارده شده بودند که اسامی و مشخصات آن‌ها در جدول (۲) و (۳) آورده شده است:

البته با در نظر گرفتن گازهای همراه با نفت خام حاصل از تولید میادین نفتی عرضه شده در مناقصه اول، مجموع ذخایر گاز به مناقصه گذاشته شده در این دور از مناقصه به ۲۲ تریلیون فوت مکعب (TCM) خواهد رسید.

- اسامی ۳۲ شرکت تأیید شده برای حضور در مناقصه نخست عبارتند بودند از:

(شرکت‌هایی که با وجود تأیید اولیه دولت عراق در مناقصه حضور پیدا نکردند، با خط‌کشی مشخص شده‌اند)
شورون آمریکا، کونوکو فیلیپس آمریکا، ادیسون آمریکا،

جدول (۱): وضعیت ذخایر و تولید نفت خام و گاز طبیعی عراق در پایان سال ۲۰۰۸

شرح	ذخایر نفت (میلیارد بشکه)	تولید نفت (هزار بشکه در روز)	ذخایر گاز (میلیارد متر مکعب)	تولید گاز (میلیون متر مکعب در روز)	ظرفیت پالایش (هزار بشکه در روز)
مقدار	۱۱۵	۲۴۲۳	۳/۱۷	۱۰	۶۸۱
سهم جهانی (درصد)	۱/۹	۳	۱/۷	۰/۵	۰/۸
رتبه جهانی	۳	۱۲	۱۲	۴۹	۲۶

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۱ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی
نتیجه: لوک اوایل و کونوکوفیلیپس در حال مذاکره با دولت برای اخذ قرارداد

* میدان نفتی کرکوک - استان تمیم

ذخیره: ۸/۶ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه:
۱- رویال داچ شل، Sinopec, CNPC و ترکیش پترولیوم (TAPO)

پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: ۷/۸۹ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۲ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی
نتیجه: بدون برنده

* میدان نفتی زیبر - استان بصره

ذخیره: ۴ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه:
۱- انی، Sinopec و اکسیدنتال و کوگس
۲- شرکت ONGC گازپروم و ترکیش پترولیوم
۳- آگزون موبیل، رویال داچ شل و پتروناس
۴- BP و CNPC

پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: انی، Sinopec، اکسیدنتال و کوگس ۴/۸ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی
پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۲ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

نتیجه: کنسرسیوم انی، اکسیدنتال و کوگس در حال مذاکره با دولت عراق برای اخذ قرارداد

* میادین نفتی گروه میسان ۴ - استان میسان

ذخیره: ۲/۵ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه: ۱- شرکت CNOOC و Sinochem

پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: ۲۱/۴۰ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۲/۳۰ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی
نتیجه: بدون برنده

* میدان نفتی بای حسن - استان میسان

ذخیره: ۲/۳ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه:

کشورها نیز هر یک با یک شرکت در این مناقصه شرکت نمودند.
- حضور مؤثر و پرتعداد شرکت‌های چینی در این مناقصه به خوبی بیانگر توجه ویژه و استراتژیک چین به منابع هیدروکربوری عراق جهت تأمین مصارف آتی خود دارد. از سوی دیگر، این توجه استراتژیک می‌تواند در دل خود پیام روشنی برای مقام‌های عراقی داشته باشد که می‌توانند در بلندمدت، روی چین بعنوان بازاری عظیم و مطمئن برنامه‌ریزی نمایند. ضمن این‌که می‌توانند از سرمایه و تکنولوژی شرکت‌های چینی در مشارکت‌های دوجانبه جهت توسعه صنعت نفت خود بهره مناسب را نیز ببرند.

- میادین به مناقصه گذاشته شده و همچنین کنسرسیوم‌ها و شرکت‌های متقاضی برای هر یک از آن‌ها در ادامه آورده شده است:

* میدان نفتی رمیله - استان بصره

ذخیره: ۱۷ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه:
۱- BP و CNPC
۲- آگزون موبیل و پتروناس
پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: BP و CNPC با ۳/۹۹ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی^۳

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۲ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی
نتیجه: BP و CNPC با ۲ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

* فاز ۱ میدان نفتی قرنه غربی - استان بصره

ذخیره: ۸/۷ میلیارد بشکه
شرکت کنندگان در مناقصه:
۱- آگزون موبیل و رویال داچ شل
۲- رپسول، استات اوایل و مرسک
۳- لوک اوایل و کونوکوفیلیپس
۴- توتال ۵- CNPC، پتروناس و ژاپکس
پیشنهاد اولیه: CNPC، پتروناس و ژاپکس با ۱/۷ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

جدول ۳. مشخصات میادین گازی عرضه شده در مناقصه اول

ردیف	نام میدان	حجم ذخایر
۱	منصوریه	۳/۳
۲	عکاض	۲/۱
مجموع		۵/۴
واحد: تریلیون فوت مکعب (TCM) منبع: EIA		

جدول ۳. مشخصات میادین نفتی عرضه شده در مناقصه دور دوم

ردیف	نام میدان	حجم ذخایر
۱	قرنه غربی فاز ۲	۱۲/۹
۲	مجنون	۱۲/۶
۳	بغداد شرقی	۸/۱
۴	هالفایا	۴/۱
۵	قراف	۰/۹
۶	نجمه	۰/۹
۷	قیاره	۰/۸
۸	کیفیل	۰/۲
۹	کیفیل غربی	۰/۲
۱۰	مرجان	۰/۲
۱۱	بدرا	۰/۱
۱۲	قمر	۰/۱
۱۳	گلابات	۰/۱
۱۴	نادومن	۰/۱
مجموع میادین		۴۰/۳
واحد: میلیارد بشکه منبع: EIA		

به آموزش نیروهای عراقی اختصاص دهند.

- بعد از برگزاری مناقصه دور اول و پدیدار شدن فاصله زیاد بین انتظار شرکت‌های حضور یافته در مناقصه از سودآوری قراردادهای آنچه که دولت عراق در نظر داشت، شرکت‌ها با عدم استقبال خود ناراضایی خود را از سطح فعلی قیمت‌ها و سود در نظر گرفته شده توسط دولت عراق اعلام کردند و حاضر به عقد قرارداد نشدند. اما پس از نهایی شدن قرارداد نفتی میدان رومیله و در نظر گرفتن سایر شرایط این شرکت‌ها مجدداً درخواست بررسی بیشتر به دولت عراق دادند و با کاستن از قیمت مورد نظر خود از طرف عراقی نیز خواستند تا متقابلاً با افزایش در سطح فعلی قیمت‌ها موجبات عقد این قراردادها را فراهم نماید. در همین راستا رئیس شرکت لوک اوایل به تازگی اعلام کرده است که آمادگی دارد تا در صورت تمایل دولت عراق، قرارداد توسعه فاز ۱ میدان قرنه غربی را به عهده بگیرد. رئیس این شرکت اعلام کرده است لوک اوایل و کونوکوفیلیپس پس از انجام بررسی‌های کامل در جزئیات قرارداد فاز ۱ میدان نفتی قرنه غربی، نظر خود را تغییر داده‌اند و شرایط دولت عراق را برای توسعه این میدان پذیرفته‌اند. اخبار منتشر شده پیرامون این شرایط حاکی از آن است

۱- آگزون موبیل، Sinopec و CNOOC

پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: ۳۶۷۰ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۴ دلار برای تولید هر بشکه نفت خام اضافی

نتیجه: بدون برنده

* میدان گازی عکاز - استان انبر

ذخیره: ۲/۱ تریلیون فوت مکعب (TCF)

شرکت‌کنندگان در مناقصه:

۱- ادیسون، پتروناس و CNPC، ترکیش پترولیوم و کوگس

پیشنهاد اولیه پذیرفته شده: ۳۸ دلار برای ۱۰۰۰ فوت مکعب

تولید اضافی

پیشنهاد وزارت نفت عراق: ۸/۵۰ دلار برای ۱۰۰۰ فوت

مکعب تولید اضافی

نتیجه: بدون برنده

* میدان گازی منصوریه - استان دیالا

ذخیره: ۳/۳ تریلیون فوت مکعب (TCF)

شرکت‌کنندگان در مناقصه: بدون متقاضی

- از میان ۸ میدان به مناقصه برده شده در دور نخست، تنها

میدان رومیله در جنوب عراق که در حال حاضر نزدیک به نیمی

از تولید نفت عراق از آن تأمین می‌شود به کنسرسیومی متشکل از

دو شرکت BP (۳۸ درصد) و CNPC (۳۷ درصد) واگذار شد.

طی این قرارداد ۲۰ ساله، که امکان تمدید آن نیز وجود دارد این

دو شرکت می‌بایست در کوتاه‌مدت ۱۰ درصد به تولید فعلی

این میدان بیفزایند و در ادامه با بکارگیری لرزه‌نگاری ۳ بعدی،

حفر ۱۰ چاه تزریقی و ۲۰ چاه تولیدی، تعمیرات ۱۳۰ حلقه چاه

موجود و نوسازی تأسیسات بهره‌برداری این میدان سطح تولید

آن را به حدود ۳ برابر تولید فعلی یعنی ۲/۸۵ میلیون بشکه در

روز برسانند و این مقدار را برای هفت سال متوالی حفظ نمایند.

همچنین از آنجا که سهم مشارکت طرف عراقی در مناقصه برگزار

شده ۲۵ درصد تعیین شده بود، سازمان بازاریابی نفت عراق ۶ نیز

با ۲۵ درصد سهم در توسعه این میدان مشارکت می‌نماید. این دو

شرکت که کار خود را از ابتدای سال ۲۰۱۰ در این میدان آغاز

می‌کنند، با وجود این‌که برای هر بشکه تولید اضافی از میدان

۳/۹۹ دلار پیشنهاد کرده بودند، با پذیرش شرایط دولت عراق،

با دریافت ۲ دلار به ازای تولید هر بشکه نفت خام اضافی از

این میدان موافقت کردند. همچنین دولت عراق میزان ۳۵ درصد

مالیات بر پاداش تولید این دو شرکت وضع کرده است. ضمناً دو

شرکت BP و CNPC متعهد شده‌اند حداقل مبلغ ۵ میلیون دلار

میدان گازی عکاض) تا ۶۶۷ درصد (در میدان نفتی زبیر) متغیر بوده است. CNPC با وارد شدن به کنسرسیوم‌های مختلف در ۵ میدان شانس خود را برای پیروزی در مناقصه محک زد. (۴ میدان نفتی و ۱ میدان گازی)

- بعد از CNPC، شرکت پتروناس مالزی با حضور در مناقصه چهار میدان، رتبه دوم را به خود اختصاص داد. رتبه سوم نیز با حضور در سه مناقصه نصیب اکسون موبیل، Sinopec، شل و ترکیب پترولیوم شد. همچنین BP، CNOOC و کوگس با حضور در دو مناقصه در رتبه چهارم قرار گرفتند. سایر شرکت‌ها تنها در مناقصه یک میدان شرکت کرده بودند.

- بجز شرکت توتال که در مناقصه به صورت منفرد وارد شده بود، سایر شرکت‌ها با تشکیل چهارده کنسرسیوم متفاوت در مناقصه حضور پیدا کردند. فراوانی و توزیع این کنسرسیوم‌ها عبارتند از: شش کنسرسیوم با مشارکت دو شرکت، پنج کنسرسیوم با مشارکت سه شرکت، دو کنسرسیوم با مشارکت چهار شرکت و یک کنسرسیوم با مشارکت پنج شرکت. در این میان، نقش شرکت‌های چینی در این کنسرسیوم‌ها بسیار چشمگیر بود، به طوری که در هشت کنسرسیوم از این چهارده کنسرسیوم عضویت داشتند.

- ترکیب شرکت‌هایی که در کنسرسیوم‌های مختلف با یکدیگر همکاری می‌کردند قابل توجه می‌باشد. چرا که بغیر از کنسرسیوم متشکل از شرکت‌های اکسون موبیل و شل در میدان قرنه غربی، سایر کنسرسیوم‌ها متشکل از شرکت‌های کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته بصورت توأمان بوده است. این امر می‌تواند دلایل متعدد و متفاوتی داشته باشد. از جمله نیروی کار ارزان و فراوان کشورهای در حال توسعه. اما یکی دیگر از دلایل مهم این ترکیب می‌تواند این باشد که شرکت‌های موسوم به هفت خواهران که متعلق به کشورهای توسعه یافته و در واقع اشغال کنندگان عراق می‌باشند جهت کم کردن ریسک سرمایه‌گذاری خود در این کشور و حفظ منافع خود در برابر حملات احتمالی خرابکارانه، سعی در استفاده و بکارگیری شرکت‌های کشورهای در حال توسعه در کنار خود دارند تا بتوانند با استفاده از حسن ظن افکار عمومی مردم عراق نسبت به این کشورها (مانند چین، مالزی و غیره) منافع خود را در برابر این آسیب‌های احتمالی مصون نگه دارند.

- در این دور از مناقصه تنها برای سه میدان پیشنهادی متفاوت و رقابتی نفس‌گیر حاکم گردید: فاز ۱ میدان نفتی قرنه غربی، ۱۱ شرکت در غالب ۵ کنسرسیوم، میدان نفتی زبیر ۱۲ شرکت در غالب ۴ کنسرسیوم و میدان نفتی رومیله که ۲ کنسرسیوم متشکل از ۴ شرکت با یکدیگر به رقابت پرداختند. در مابقی

که دولت عراق برای افزایش هر بشکه نفت خام اضافی از این میدان ۱/۹۰ دلار پاداش در نظر گرفته شده است و شرکت‌های طرف مذاکره نیز از این رقم استقبال کرده‌اند. این در حالی است که شرکت آگزون موبیل و شل نیز اعلام کرده‌اند شرایط دولت عراق برای توسعه این میدان را پذیرفته‌اند و برای بدست آوردن امتیاز توسعه این میدان با کنسرسیوم لوک اوایل به رقابت می‌پردازند. نکته جالب توجه این‌که در منحنی تولید این میدان که از سوی کنسرسیوم شل ارائه شده برای تولید این میدان تا سطح ۲/۳ میلیون بشکه در روز برنامه ارائه شده است اما در برنامه شرکت لوک اوایل این میزان ۱/۵ میلیون بشکه در روز اعلام شده است. البته نتیجه نهایی در خصوص واگذاری قرارداد توسعه این میدان به هر یک از کنسرسیوم‌های متقاضی از طرف دولت عراق تاکنون اعلام نشده است. لازم بذکر است در سال ۱۹۹۷ شرکت لوک اوایل با امضای قراردادی ۲۳ سال با رژیم بعثی توسعه فاز ۲ میدان قرنه غربی را بر عهده گرفت که با سرنگون شدن رژیم بعث عراق، دولت جدید این قرارداد را در سال ۲۰۰۲ فسخ اعلام کرد. در حال حاضر لوک اوایل بدنبال زنده کردن قراردادی است که سال‌ها پیش در اختیار او گذاشته شده بوده و تلاش می‌کند توسعه فاز ۱ و فاز ۲ این میدان را بطور همزمان از آن خود کند.

همچنین شرکت شل نیز به تازگی اعلام کرده است که از دولت عراق خواسته است تا با افزایش میزان پاداش به ازای افزایش تولید هر بشکه امکان توسعه میدان کرکوک را توسط این شرکت و کنسرسیوم همراه با آن فراهم نماید که نتیجه این درخواست نیز بستگی به نظر هیئت وزیران عراق دارد. در کنار شرکت‌های فوق‌زمزمه‌هایی بر نزدیک شدن تفاهم بین کنسرسیوم انی، اکسیدنتال و کوگس با دولت عراق برای توسعه میدان زبیر شنیده می‌شود. تولید فعلی میدان زبیر ۱۹۵ هزار بشکه در روز می‌باشد که طی توافقی که با شرکت انی شده است این شرکت با انجام کارهای توسعه‌ای سطح تولید این میدان را تا ۱ میلیون و ۱۲۵ هزار بشکه در روز ارتقا خواهد داد.

در صورتی که توسعه این سه میدان (رومیله، فاز ۱ قرنه غربی و زبیر) با شرکت‌های طرف مذاکره نهایی گردد پیش‌بینی می‌شود که تولید عراق از این ۳ میدان به بیش از ۴/۶ میلیون بشکه در روز طی شش سال آینده افزایش یابد.

- بجز میدان گازی منصوریه که هیچ شرکتی پیشنهادی برای توسعه آن ارائه نداده بود، برای سایر میادین، شرکت‌ها و کنسرسیوم‌های مختلفی برای توسعه آن‌ها به رقابت با یکدیگر پرداختند. نکته قابل توجه این‌که در اکثر این میادین، شرکت CNPC چین حضور داشت که البته سهم مشارکت آن از ۱۷/۵ درصد (در

خواهد گردید، شده‌اند. این میزان مشارکت نسبت به دور اول از رشد چشمگیری برخوردار است.

- در این دور از مناقصه، آمریکا با هشت شرکت و ژاپن، روسیه و انگلیس به ترتیب با شش، چهار و چهار شرکت در رتبه‌های بعدی متقاضی حضور در مناقصه میداین نفتی عراق قرار دارند. این دور از مناقصات چین با سه شرکت حضور یافته است. - اسامی شرکت‌های داوطلب حضور در دور دوم مناقصه عبارتند از:

شرکت آنادار کوپترولیوم آمریکا، شورون آمریکا، کونوکوفیلپس آمریکا، ادیسون آمریکا، اکسون موبیل آمریکا، آمرادیس آمریکا، ماراتن آمریکا، اکسیدنتال پترولیوم آمریکا، اینپکس ژاپن، ژاپکس ژاپن، GOGMIC ژاپن، میتسوبیسی ژاپن، میتسویی ژاپن، نیپون اویل ژاپن، گازپروم روسیه، لوک اویل روسیه، تانتفت روسیه، روسنت روسیه، گروه بی.جی انگلیس، بی.اچ.بی بیلتون، BP انگلیس، شل هلند-انگلیس، سینوک چین، سینوپک چین، سینوکم چین، اویل اندیا هند، ONGC هند، وود ساید پترولیوم استرالیا، کارین انرژی اسکاتلند، انی ایتالیا، جی.اس.سی کازمونای گس قزاقستان، کوگس کره جنوبی، مرسک دانمارک، نکسن کانادا، پاکستان پترولیوم پاکستان، پرتامینا اندونزی، پترویتنام ویتنام، پتروناس مالزی، رپسول اسپانیا، سان آنگول آنگولا، استات اویل هیدرو نروژ، توتال فرانسه، ترکیش پترولیوم ترکیه، و BASF آلمان.

میداین، تنها یک کنسرسیوم که البته از تعداد متفاوتی از شرکت‌ها تشکیل می‌شدند، پیشنهاد خود را ارائه نمودند. (کنسرسیوم‌هایی متشکل از دو تا پنج شرکت)

- شرکت‌های متعلق به چین، کره جنوبی، مالزی و همچنین ترکیه با وجود نوپا بودن در عرصه صنعت نفت و گاز جهان توانسته‌اند با برقراری تعاملی مناسب میان خود و شرکت‌های آمریکایی و اروپایی به صورت همکار با این شرکت‌های طراز اول، در ردیف متقاضیان حضور در بازار نفت و گاز عراق باشند تا بتوانند علاوه بر کسب منافع اقتصادی برای شرکت خود، تجربه و سطح توانمندی‌های خود را نیز ارتقاء بخشند.

- کمترین اختلاف در پیشنهاد ارائه شده توسط شرکت‌های IOC برای پاداش اضافی تولید با مبلغ مورد نظر وزارت نفت عراق، ۳۳/۸ درصد فاصله داشت. همچنین حداقل و حداکثر اختلاف موجود در پیشنهاد وزارت نفت عراق و IOC‌های شرکت‌کننده برای پاداش اضافی در میداین نفتی در فاز ۱ میدان قرنه غربی دیده می‌شود. به طوری که پیشنهاد کنسرسیوم CNPC/ Petronas/ Japex، ۰/۷ دلار در هر بشکه و پیشنهاد کنسرسیوم Repsol/ StatoilHydro/ Maersk، ۱۷/۴ دلار در هر بشکه از پیشنهاد وزارت نفت عراق بالاتر بود. البته بیشترین اختلاف پیشنهادات ارائه شده در میدان گازی عکاض دیده می‌شود که بین مبلغ پیشنهادی کنسرسیوم شرکت‌کننده و وزارت نفت عراق، ۲۹/۵ دلار در هر هزار فوت مکعب با یکدیگر تفاوت وجود دارد.

- در مورد استراتژی و نحوه تصمیم‌گیری شرکت‌های مختلف در قبال بدست آوردن امتیاز مناقصه برخی میداین ابهاماتی وجود دارد. بعنوان مثال این که چرا با وجودی که کنسرسیوم BP/ CNPC حاضر شد از پیشنهاد ۳/۹۹ دلاری خود دست بکشد و به ۲ دلار در هر بشکه در میدان رمیله تن دهد، سایر شرکت‌ها و کنسرسیوم‌ها حاضر به نشان دادن انعطاف بیشتری در مورد مبلغ پیشنهادی خود نشدند؟ بعنوان مثال پیشنهاد کنسرسیوم آسیایی CNPC/ Petronas/ Japex در فاز ۱ میدان قرنه غربی تنها ۰/۷ دلار در هر بشکه بالاتر از مبلغ مورد نظر وزارت نفت عراق بوده ولی این کنسرسیوم برای بدست آوردن امتیاز توسعه این میدان حاضر به چشم‌پوشی از این میزان اختلاف نشده است. - میدان‌های نفتی گروه میسان با حجم ذخایر ۲/۵ میلیارد بشکه در نزدیکی مرزهای جنوب غربی ایران واقع شده‌اند.

ب) نکاتی پیرامون دور دوم مناقصه

- ۴۵ شرکت نفتی از ۲۴ کشور جهان داوطلب حضور در دور دوم مناقصه میداین نفتی عراق که در ماه دسامبر ۲۰۰۹ برگزار

- به طور کلی فضای حاکم بر این دور از مناقصه با دور اول متفاوت می‌باشد. چرا که دولت عراق بعد از اجرای دور نخست مناقصه و موجه نشان دادن عملکرد خود، اظهارات و مواضع مخالفین برگزاری این مناقصات را عجولانه و غیر واقعی اعلام نمود و لذا شرایط برای اعمال هر چه بیشتر مدیریت دولت در بخش نفت و گاز مهیا گردیده است. لذا بنظر می‌رسد در این دور از مناقصه جهت جذب بیشتر شرکت‌های خارجی شرایط قراردادها از لحاظ نرخ سوددهی نیز نسبت به دور نخست کمی بهبود یابد. وضع پاداش‌های ۱۰۰ تا ۱۵۰ میلیون دلاری برای برندگان مناقصه میادین دور دوم نیز در همین راستا جلب نظر می‌نماید.

همچنین با توجه به تعطیلات تابستانی در پارلمان عراق و برکناری مخالف سرسختی چون «فیاض النعمه» از مدیریت شرکت نفت جنوب عراق (SOC) و جایگزینی وی با «ضیاء جعفر» از دوستان مالکی در حزب الدعوه، به نظر می‌رسد دولت عراق در این دور از مناقصه‌ها در عرصه داخلی با چالش کمتری رو به رو خواهد بود. «ضیاء جعفر» سوّمین رئیس شرکت نفت جنوب عراق از زمان تشکیل دولت جدید این کشور می‌باشد. - دولت عراق مجدانه در تکاپو است تا ظرفیت تولید نفت خود را از ۲ میلیون و سیصد هزار بشکه در روز در حال حاضر به بیش از ۴ میلیون بشکه در سال ۲۰۱۲ و در نهایت به بیش از ۶ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۵ افزایش دهد.

- در مجموع در دور اول و دوم، ۲۰ میدان نفتی با ذخیره‌ای بالغ بر ۸۳ میلیارد بشکه نفت خام و ۴ میدان گازی با ذخیره ۵/۶ تریلیون فوت مکعب (TCM) به مناقصه گذاشته شده است. این در حالی است که کل ذخایر نفت خام کشف شده قابل استحصال عراق در پایان سال ۲۰۰۸ برابر ۱۱۵ میلیارد بشکه اعلام شده است که مجموع ذخایر نفتی به مناقصه گذاشته شده معادل ۷۲ درصد کل ذخایر عراق می‌باشد. این امر نشان‌دهنده پتانسیل بالای این کشور برای افزایش ظرفیت تولید نفت خام می‌باشد.

- در صورتی که عراق بتواند تولید نفت خود را تا سال ۲۰۱۲ به بیش از ۴ میلیون بشکه در روز افزایش دهد و ایران برنامه مناسبی برای افزایش ظرفیت تولید خود به اجرا در نیاورد، این کشور دوّمین تولیدکننده اوپک بعد از عربستان خواهد شد و جایگاه ایران به رتبه سوم تنزل پیدا خواهد کرد. این در حالی است که در گزارشات اخیر اوپک، کشور ونزوئلا رتبه دوم را در ذخایر نفت خام کشورهای عضو اوپک از آن خود کرده و جایگاه ایران به رتبه سوم تنزل پیدا کرده است.

- در دور دوم مناقصه، ۱۴ میدان نفتی با ذخیره‌ای بالغ بر ۴۱ میلیارد بشکه نفت خام درجا به مناقصه گذارده شده که اسامی و مشخصات آن‌ها در جدول (۳) آورده شده است:

- میدان‌های این دور از مناقصه برخلاف مناقصه دور نخست، عمدتاً توسعه نیافته هستند و در این میان دو میدان قرنه غربی فاز ۲ و مجنون دارای بیشترین ذخایر و پتانسیل تولید هستند. هر یک از این دو میدان به طور تقریبی ظرفیت تولید روزانه ۶۰۰ هزار بشکه نفت خام را دارند. میدان هلفایا در جنوب عراق نیز توان تولید روزانه بالغ بر ۲۵۰ هزار بشکه نفت را دارد.

- اخبار منتشر شده در مورد مشارکت‌های شرکت‌های مختلف حاکی از این است که کنسرسیومی متشکل از دو شرکت لوک اویل و کونوکو فیلیپس برای توسعه فاز دو میدان قرنه غربی اظهار علاقه کرده‌اند. در صورت موفقیت این دو شرکت در کسب قرارداد توسعه فازهای ۱ و ۲ میدان قرنه غربی، کل توسعه این میدان عظیم نفتی که برآوردها حاکی از پتانسیل تولید بالای ۱/۵ میلیون بشکه‌ای آن در روز دارد به دست این کنسرسیوم خواهد افتاد. همچنین برای به دست آوردن میدان مجنون در نزدیکی مرزهای کشورهای نیز کنسرسیومی از شرکت‌های توتال و شورون تلاش چشمگیری را آغاز کرده‌اند.

جمع بندی:

کشور و موارد بسیار دیگری از این قبیل، همه و همه از دست بالای دولت عراق در مذاکرات و روند تحولات اخیر این کشور حکایت دارد.

دولت عراق ضمن در نظر گرفتن منافع ملی خود و جلوگیری از هرگونه زیاده خواهی شرکت های نفتی در معاملات و قراردادهای نفتی که نمونه آن را در مبلغ پاداش در نظر گرفته شده برای تولید هر بشکه نفت اضافی و یا منحنی تولید در نظر گرفته شده برای هر میدان و همچنین برخورد قاطع با شرکت های فعال در حوضه منطقه کردستان و غیره می توان دید، راه را برای حضور گسترده شرکت های نفتی باز گذاشته است.

فارغ از ضعف ها و مشکلات فراوانی که وزارت نفت عراق با آن مواجه است، رویکرد کشور عراق به صنعت نفت خود که دیدگاهی فرباشی است، مثبت و برای ایران نیز می تواند درس آموز باشد. همچنین جا دارد شرکت های خصوصی و پیمانکاری تراز اول کشور ایران نیز با ورود به بازار نفت و گاز عراق بتوانند ضمن کسب تجربه همکاری با شرکت های تراز اول سایر کشورها، نقش ایران را در صنعت نفت و گاز عراق پررنگ نمایند.

در ضمن باتوجه به برنامه های در پیش گرفته شده توسط روسیه و قطر در بازارهای جهانی گاز و همچنین عربستان و عراق در بازارهای جهانی نفت، جا دارد ایران نیز با شتاب و جدیت بیشتری اهداف و برنامه های استراتژیک و اجرایی خود را که در برنامه پنجم توسعه برای این صنعت تدوین شده است به مرحله اجرا گذارد. مطمئناً اجرای این برنامه نه تنها آثار قابل ملاحظه ای بر جایگاه و نقش ایران در بازارهای جهانی نفت و گاز می گذارد، بلکه می تواند عامل شکوفایی در سایر بخش های صنعتی و اقتصادی و مهم تر از همه بهبود شرایط امنیتی و سیاسی کشور در جهان گردد. ■

منابع در دفتر نشریه موجود است.

پی نوشت:

- ۱- اداره کل برنامه ریزی استراتژیک- معاونت برنامه ریزی وزارت نفت
- ۲ - Bidders
- ۳ - Initial Bid
- ۴ - Remuneration Fee (RF)
- ۵- شامل میادین Buzrgan, Fauqi, Aubghirab
- ۶- میزان تولید فعلی این میدان بنا به اظهارات مقامات عراقی ۱/۰۵ میلیون بشکه در روز اعلام شده است هر چند که مسئولین شرکتهای پیروز مناقصه این رقم را حدود ۹۵۷ هزار بشکه ارزیابی کرده اند. به هر ترتیب در قرارداد قید شده است میزان اولیه تولید را بر اساس میانگین تولید ۳۰ روز منتهی به امضای قرار داد تعیین می کنند.
- ۷ - SOMO: State Oil Marketing Organization

ممکن است با در نظر گرفتن این که تنها یک میدان از هشت میدان به مناقصه گذاشته شده در دور اول به قرارداد منتهی شده، این طور به نظر برسد که عراق در این مناقصات شکست خورده و نتیجه مطلوبی بدست نیاورده است. اما دستاوردهای متعدد عراق از دور نخست این مناقصه و همچنین استقبال دوچندان کشورها و شرکت های متعدد و معتبر نفتی از مناقصه دور دوم تأییدی بر این ادعاست که عراق در حال برداشتن گام های محکم و مؤثری در ارتقاء ظرفیت های سیاسی و همچنین توسعه صنعت نفت خود می باشد. حواشی و متن این مناقصات نشان دهنده این است که اهداف این مناقصات به غیر از توسعه ظرفیت های بالقوه صنعت نفت، استفاده هرچه بیشتر و مؤثرتر از اهرم منابع هیدروکربوری برای پیشبرد اهداف استراتژیک و بلند مدت عراق می باشد. مسیری که در دهه پیش، کشور روسیه با استفاده از اهرم گاز برای احیای جایگاه خود در معادلات جهانی در پیش گرفت. البته این ادعا از آنرو نیست که تفاوت های متعدد شرایط عراق و روسیه را در این مسیر در نظر نگیریم، بلکه ناظر به رویکرد در پیش گرفته شده این دو کشور در قبال منابع هیدروکربوری شان می باشد. در واقع نگاه این دو کشور به منابع نفت و گاز خود، بعنوان اهرم های چانه زنی و فشاری است که می توان از آن برای ارتقاء امنیت و جایگاه خود در تعاملات بین المللی و نه صرفاً تلاش در جهت افزایش ظرفیت های تولید و کسب منافع کوتاه مدت اقتصادی بهره مناسب را برد.

برگزاری کنفرانس «ژاپن و آینده نفت عراق» در کشور ژاپن و دعوت از آقای شهرستانی وزیر نفت عراق برای حضور در این کنفرانس در فاصله زمانی بین دو مناقصه، اعطای وام های کلان چند میلیاردی توسط کشورهای مختلف به عراق جهت جلب نظر دولت عراق به همکاری با شرکت های فعال در آن کشورها، افتتاح دفتر حفظ منافع انرژی ترکیه و عراق در بغداد و افتتاح آن توسط نخست وزیر ترکیه، آمادگی ترکیه برای تعامل بیشتر با عراق برای حل مسأله کردها، رفت و آمدهای مکرر مقامات روسی و هیئت های انرژی برای ارتقاء سطح همکاری های انرژی خود با دولت عراق با توجه به سابقه همکاری گسترده دولت روسیه در زمان رژیم بعثی عراق، تأکید کشورهای اروپایی برای مشارکت قطعی عراق در طرح نابوکو و لزوم سرمایه گذاری در بخش اکتشاف و تولید منابع گازی این کشور، مذاکرات و درخواست های مکرر شرکت های تراز اول جهان نظیر توتال، شل، آگرون موبیل، کونوکوفیلپس و غیره از دولت عراق برای میدان عمل بیشتر دادن به این شرکت ها در توسعه میادین نفتی این